

Asia: VN/37863/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain, sairausvakuutuslain sekä eräiden muiden lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Mikro- ja yksinyrittäjät ry (MYRY) kiittää mahdollisuudesta lausua esityksestä ja keskittyy lausunnossaan erityisesti yrittäjien työttömyysturvaan ja sovitellun etuuden toimivuuteen.

Esitys kertoo tavoitteekseen selkeyttää ja yhtenäistää sosiaaliturvaa. Tavoitetta voi pitää kannatettavana ja arvioimme esitystä tästä näkökulmasta.

Yrittäjän ansiosidonnaisessa työttömyysturvassa etuuden taso määräytyy YEL-työtulon perusteella, mutta soviteltu etuus lasketaan vahvistetun verotuksen mukaisena ansiotulo-osuutena. Kahden eri tuloperusteen käyttö tekee järjestelmästä yrittäjän kannalta hankalasti ennakoitavan ja vaikeasti ymmärrettävän, eikä esitys käytännössä selkeytä tätä kokonaisuutta millään tavoin.

Lisäksi sovitellun etuuden kannustin sivutoimiseen yrittäjyyteen jää usein toteutumatta, koska etenkin päätoimisesta yrittäjyydestä sivutoimiseen siirtymistä on nykyisen työttömyysturvalain soveltamiskäytännössä käytännössä hyvin vaikea, ellei mahdotonta, osoittaa.

Työ- ja elinkeinoministeriö on hiljattain antanut KEHA-keskuksille uusia ohjeita työvoimapolitiittisten lausuntojen antamiseen yrittäjien tilanteissa. Ohjeissa korostetaan muun muassa todellisen työmäärän arviointia ja sitä, että vähäinen yritystoiminta voi olla sivutoimista. On kuitenkin vielä epäselvää, missä määrin nämä ohjeet muuttavat käytännön soveltamista ja parantavat yrittäjien tosiasiallista pääsyä työttömyysturvan piiriin.

Mikro- ja yksinyrittäjät ry katsoo, että todellinen järjestelmän selkeyttäminen edellyttäisi sosiaaliturvan tulopohjan yhdenmukaistamista siten, että etuuksien taso ja niiden sovittelu perustuisivat mahdollisimman yhdenmukaisesti todellisiin ansiotuloihin.

Kuntoutuslakiin ehdotetut muutokset

-

Asiavirheen korjaamista koskevien säännösten muuttaminen sekä sairausvakuutuslakiin ehdotetut uudet säännökset

Mikro- ja yksinyrittäjät ry pitää tärkeänä, että etuuksien maksamisessa mahdollisesti tapahtuvat virheet voidaan korjata asianmukaisesti. Samalla on kuitenkin huomioitava, että yrittäjyyden ja palkkatyön välinen rajanveto on käytännössä usein vaikea sekä etuuden hakijalle että viranomaisille.

Työelämän monimuotoistuuessa tilanteet, joissa henkilö yhdistää palkkatyötä, keikkatyötä, freelancertyötä ja pienimuotoista yrittäjyyttä, ovat yhä tavallisempia. Näissä tilanteissa etuusoikeuden arviointi perustuu usein monimutkaiseen kokonaisharkintaan, jossa myös viranomaisilla voi olla keskenään erilaisia tulkintoja. Tämän myös esitys tunnistaa.

Tämän vuoksi on tärkeää, ettei yksittäistä etuuden hakijaa aseteta kohtuuttomaan vastuuseen tilanteissa, joissa virhe tai väärä arvio johtuu monimutkaisesta ja tulkinnanvaraisesta sääntelystä. Takaisinperinnän ja mahdollisten seuraamusten tulisi tällaisissa tilanteissa perustua vain selkeään huolimattomuuteen tai tahallisten virheellisten tietojen antamiseen, eikä missään nimessä pelkästään siihen, että myöhemmin tehtävä viranomaisarvio poikkeaa aiemmasta tulkinnasta. Tämä on oikeustajun vastaista.

Kun myös viranomaisille yrittäjyyden ja palkkatyön rajanveto on usein vaikea ja tulkinnanvarainen, ei ole kohtuullista siirtää tällaisen tulkintariskin seurauksia yksinomaan yksilön kannettavaksi.

Eryteisesti yrittäjien ja yrittäjämäisesti toimivien henkilöiden kohdalla on tärkeää varmistaa, että sääntely ei johda tilanteisiin, joissa henkilön oikeus sosiaaliturvaan arvioidaan jälkikäteen toisin perusteiden kuin etuutta haettaessa ja tästä seuraa kohtuuton takaisinperintä. Sosiaaliturvajärjestelmän uskottavuuden kannalta on tärkeää, että järjestelmä on sekä oikeudenmukainen että ennakoitava myös niille henkilöille, joiden työ muodostuu useista erilaisista tulonlähteistä.

Työttömyysetuuden sovittelua koskevan säännöksen muuttaminen

Mikro- ja yksinyrittäjät ry (MYRY) pitää tärkeänä, että työttömyysetuuden sovittelua koskeva sääntely on selkeää, ennakoitavaa ja kannustaa työn vastaanottamiseen sekä pienimuotoiseen yrittäjyyteen. Esityksen tavoitteena onkin selkeyttää sovittelua koskevaa säännöstä, mutta yrittäjien

näkökulmasta keskeinen ongelma liittyy edelleen järjestelmän rakenteelliseen epäjohtonmukaisuuteen, kuten ennenkin.

Yrittäjän ansiosidonnaisessa työttömyysturvassa etuuden taso määräytyy YEL-työtulon perusteella, mutta soviteltu etuus lasketaan vahvistetun verotuksen mukaisena ansiotulo-osuutena tai sen ajantasaisena arviona. Tämä tarkoittaa, että etuuden taso ja etuuden sovittelu perustuvat eri tuloperusteisiin. Kahden rinnakkaisen tulokäsitteen käyttö tekee järjestelmästä yrittäjän näkökulmasta vaikeasti ennakoitavan ja monimutkaisen.

Tämä johtaa tilanteisiin, joissa yrittäjän etuuden taso määräytyy yhden tuloperusteen (YEL-työtulon) mukaan, mutta etuus määräytyy tai jopa leikkautuu toisen tuloperusteen (todellisten ansiotulojen) perusteella. Järjestelmä ei tällöin ole yrittäjän näkökulmasta looginen, oikeudenmukainen eikä helposti ymmärrettävä.

Lisäksi nykyinen järjestelmä asettaa yrittäjiä keskenään eriarvoiseen asemaan. YEL-työtulo on arvioperusteinen eikä se vastaa yrittäjän todellisia ansiotuloja. Tämän seurauksena kaksi yrittäjää, joilla on sama todellinen tulotaso, voi saada hyvin erilaisen työttömyysturvan riippuen siitä, millaiselle tasolle heidän YEL-työtulonsa on määritelty. Tämä heikentää järjestelmän yhdenvertaisuutta.

Yrittäjien työttömyysturva poikkeaa myös palkansaajien järjestelmästä, jossa etuuden taso ja sovittelu perustuvat pääosin samaan tuloperusteeseen eli palkkatuloihin. Sosiaaliturvan näkökulmasta ei ole perusteltua, että yrittäjien kohdalla käytetään eri tuloperusteita, etenkin kun nykypäivän työelämässä on hyvin tavallista yhdistää yrittäjyyttä ja palkkatyötä monin eri tavoin.

Sovitellun etuuden tarkoituksena on kannustaa työn vastaanottamiseen ja mahdollistaa pienimuotoinen ansiotyö työttömyyden aikana. Yrittäjien kohdalla tämä kannustin jää kuitenkin usein toteutumatta, koska työttömyysturvajärjestelmässä juuri yritystoiminnan on oltava todistettavasti sivutoimista, jotta soviteltu etuus olisi mahdollinen. Käytännössä päätoimisesta yrittäjyydestä sivutoimiseen siirtymisen osoittaminen on usein hyvin vaikeaa tai mahdotonta ilman selkeää (vähintään 6kk) palkkatyöjaksoa tai yritystoiminnan lopettamista.

Työ- ja elinkeinoministeriön tuore ohjeistus KEHA-keskuksille korostaa, että arvioinnissa tulisi kiinnittää huomiota erityisesti yritystoiminnan todelliseen työmäärään ja että vähäinen yritystoiminta voi olla sivutoimista. Tämä on tärkeä ja tervetullut täsmennys. On kuitenkin vielä epäselvää, missä määrin ohjeistus muuttaa käytännön tulkintoja ja parantaa yrittäjien tosiasiallista mahdollisuutta saada työttömyysetuutta tilanteissa, joissa yritystoiminta on vähäistä tai muuttunut sivutoimiseksi. Ohjeistus ei muuta itse työttömyysturvalakia.

Mikro- ja yksinyrittäjät ry katsoo, että työttömyysturvajärjestelmän selkeyttäminen edellyttää merkittävästi laajempaa tarkastelua kuin pelkkä sovittelua koskevan säännöksen täsmentäminen. Sosiaaliturvan kannustavuuden, ymmärrettävyyden ja yhdenvertaisuuden kannalta olisi perusteltua, että etuuksien taso ja niiden sovittelu perustuisivat mahdollisimman yhdenmukaisesti todellisiin ansiotuloihin riippumatta siitä, tehdäänkö työ palkkatyönä, yrittäjänä vai näiden yhdistelmänä.

Samalla työttömyysturvalainsäädäntöä tulisi kehittää siten, että yrittäjien ja yrittäjämäisesti toimivien henkilöiden oikeus ja tosiasiallinen pääsy työttömyysturvan piiriin paranevat. Tämä on tärkeää erityisesti nykyisessä työelämässä, jossa palkkatyön, yrittäjyyden ja erilaisen muun ansiotyön yhdistäminen on yhä tavallisempaa.

Eryistä huomiota on syytä kiinnittää siihen, että samanaikaisesti tämän esityksen kanssa lausuntokierroksella on myös yhdistelmävakuutusta koskeva hallituksen esitys. Yhdistelmävakuutuksessa ansiosidonnaisen työttömyysturvan taso määräytyisi palkkatulojen ja YEL-työtulon yhdistelmän perusteella. Samalla soviteltu etuus perustuisi edelleen todellisiin vahvistettuihin verotuksen mukaisiin ansiotulo-osuuksiin.

Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että järjestelmässä on samanaikaisesti ja jatkuvasti useita eri tuloperusteita: palkkatulot, arvioperusteinen ja laskennallinen YEL-työtulo sekä sovittelussa käytettävä todellinen ansiotulo. Tällainen useiden rinnakkaisten tulokäsitteiden käyttö tekee järjestelmästä äärimmäisen vaikean ymmärtää ja tulkita, varsinkin jos mukaan tulee vielä muita arvioitavia tuloja.

Näin ollen esityksen tavoitetta järjestelmän selkeyttämisestä on vaikea nähdä toteutuvan yrittäjien näkökulmasta. Päinvastoin on olemassa riski, että työttömyysturvajärjestelmä monimutkaistuu entisestään, kun eri etuuksissa ja eri tilanteissa sovelletaan useita rinnakkaisia tuloperusteita, rajoja ja porrastuksia.

Mikro- ja yksinyrittäjät ry katsoo, että nyt kun samanaikaisesti valmistellaan työttömyysturvan sovittelua koskevia muutoksia, yhdistelmävakuutusta sekä yrittäjän eläkejärjestelmän (YEL) uudistamista, olisi aivan välttämätöntä tarkastella sosiaaliturvan tulopohjaa kokonaisuutena. Nykyinen tilanne, jossa etuuksien taso ja niiden sovittelu perustuvat eri tuloperusteisiin, ei ole yrittäjien kannalta selkeä eikä yhdenvertaisesti toimiva, eikä se tue eikä kannusta yhdistämään yrittäjyyttä ja palkkatyötä.

Vastuullinen ja kestävä ratkaisu olisi pyrkiä siihen, että sosiaaliturvan etuuksien taso ja niiden sovittelu perustuisivat mahdollisimman yhdenmukaisesti todellisiin ansiotuloihin riippumatta siitä, tehdäänkö työ palkkatyönä, yrittäjänä tai näiden yhdistelmänä. Tämä parantaisi järjestelmän ymmärrettävyyttä, ennakoitavuutta ja oikeudenmukaisuutta sekä vastaisi paremmin nykypäivän ja tulevaisuuden työelämän monimuotoisuutta.

Hanén Liisa
Mikro- ja yksinyrittäjät ry